

Politisk medvetenhet & Orientalism: Kritiseras alla värdnationer?

En kritisk diskursanalys av svensk medierapportering om Qatar-VM
2022, Ryssland-VM 2018 och Kina-OS 2022

LUNDS
UNIVERSITET

Abstract

This study aims to answer the question of why different cases of sportswashing is represented differently in the newspapers. Although the critique and accuses of sportswashing carries almost the same ground of arguments, the amount and intensity of a holistic discourse varies. The chosen tournaments to compare is the three most recent in modern time, FIFA World Cup Russia 2018, Olympics Beijing 2022, and FIFA World Cup Qatar 2022. To get a result, articles from the biggest newspapers in Sweden is being analyzed through a critical discourse analysis, where themes of sportswashing, orientalism and political awareness is identified and at the same time contributing to explain why the amount of critique varies. The study concludes that in the cases of Beijing 2022 and Qatar 2022, tendencies of orientalism is present in the discourse. That, combined with the increasing level of political awareness in Sweden, contributes to the fact that these tournaments received a more holistic and negative representation in the medias, compared to Russia 2018. The issue of sportswashing has gained significant attention and is actively discussed, which is of importance since it's a challenge for the sports community and the political questions of our time.

Nyckelord: Russia, China, Qatar, World Cup, Olympics, Sportswashing, Media, Discourse, Representation, Orientalism, Political Awareness

Antal ord: 8098

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Bakgrund: Sportswashings genom tiderna	5
1.2 Syfte och frågeställning	6
1.3 Tidigare forskning: Sportswashing – fungerar ibland?.....	6
2 Teoretiskt ramverk	8
2.1 Orientalism: Eurocentrisk syn på mästerskapen i Kina och Qatar?.....	8
2.2 Sportswashing: Att tvätta landets varumärke genom sport.....	9
2.3 Representation: Hur språket används producerar betydelsen	9
2.4 Political Awareness: Tydligast i Skandinavien	10
3 Metod: Kritisk diskursanalys av svenska medier	11
3.1 Faircloughs kritiska diskursanalys.....	11
3.2 Operationalisering av begrepp: Orientalism, sportswashing	12
4 Material och urval	14
4.1 Material och avgränsning.....	14
4.2 Materialurval.....	15
5 Resultat och analys	16
5.1.1 Kritiken mot att idrotten låter sig utnyttjas av auktoritära stater	16
5.1.2 Kritik som riktar sig till medverkande aktörer.....	17
5.1.3 Tendenser av orientalism gentemot Qatar och Kina	19
6 Slutsatser	21
7 Framtida forskning	22
8 Referenser	23

1 Inledning

Det är nästan på dagen 5 månader sedan slutvisslan ljöd i VM-finalen 2022 och det går att konstatera att debatten huruvida VM borde spelats i Qatar eller inte har svalnat. Mästerskapet kantades av problematiska frågor om diktatur, mänskliga rättigheter och värderingar, och sportswashing. Det skapades två läger där det ansågs fel att Qatar arrangerade VM, och där alla inblandade aktörer ifrågasattes för deras roll i att detta sker. På andra sidan fanns de som menade att fotbollen borde kunna vara fri från politiken, och att man inte behöver stå till svars bara för att man närvarar eller medverkar i mästerskapet på något sätt. Forskning innan mästerskapet visade att det höjdes många kritiska röster från västerländsk press i allmänhet, men i synnerhet från svensk och brittisk media som var analysenheterna för forskningen (2021 Ström) (2022 Andersson).

2018 arrangerades fotbolls-VM i Ryssland, som vid tiden hade annekterat Krim, stöttat separatisterna i Donbassregionen och införd hård lagstiftning mot homosexualitet (2022 Byberg). Inför och under det mästerskapet fanns det närvaro av kritik i svensk media, det fokuserades inte bara på det sportsliga utan också det politiska vid sidan av planen, det samhällseliga. Emellertid tog det sig i en annan, mildare diskurs, och präglade inte mästerskapet i samma utsträckning som det gjorde nu senast i Qatar.

2022, samma år som Qatar-VM, arrangerades vinter-OS i Kina, som också är en diktatur och regelbundet begår brott mot mänskliga rättigheter. Kritiken mot detta mästerskap var i mindre omfattning än mot Qatar-VM.

Uppsatsen ämnar undersöka varför omfattningen av kritik varierat, med hjälp av ett teoretiskt ramverk bestående av orientalism och politisk medvetenhet. Men också idéer om representation och språkets betydelse, och forskningen om sportswashing. Kanske fungerar världen på ett så enkelt vis att vi helt enkelt glömmet och går vidare från detta – och är det en indikator på att sportswashing fungerade? PR-experten Edit Künstlicher menade att vi med tiden kommer glömma det negativa och minnas det spektakulära, då vi sett detta med tidigare idrottsmästerskap under 1900-talet där sportswashing använts som mjukt maktmedel för en nation (2022 Künstlicher i SVT).

Utöver att ta avstamp i tidigare forskning och tillämpa nämnda teorier och begrepp i analysen till resultatet, så kommer det metodologiska verktyget kritisk diskursanalys att användas. Analysenheterna kommer bestå av svenska medieartiklar. Media besitter makten att påverka läsarens uppfattning och ståndpunkter i frågor, och kan potentiellt bidra till en antagonistisk diskurs (2004 Johansson, s. 232). Teorierna om sportswashing, orientalism och politisk medvetenhet kommer ligga som ett raster över artiklarna som analyseras, och med hjälp av de idéerna ska analysens vägledning fram till resultatet underlättas.

Uppenbarligen har kritikens omfattning skiljt sig kring de olika mästerskapen, även om kritiken i sig är riktad mot mer eller mindre identiska brister. Det väcker frågan om varför sportswashing hanteras och omfamnas olika från fall till fall, och vilka konsekvenser det kan få för framtiden. Mycket tyder på att fenomenet sportswashing kommer öka och fortsätta få bärkraft i det internationella samfundet, och därför behöver vi veta mer om vad som föranleder

sportswashing, hur den ser ut i praktiken, vad konsekvenserna blir och hur den mottas. Det finns ingen tidigare forskning som jämfört diskursen kring samma statsvetenskapliga problem, sportswashing, mot olika länders mästerskap, och därför fyller denna studie ett tomrum i forskningsläget.

1.1 Bakgrund: Sportwashings genom tiderna

Idrotten används alltmer som en politisk arena för att förbättra ett lands anseende. Detta kan ta sig i olika uttryck och tillvägagångssätt, t.ex genom att arrangera mästerskap, uppköp av klubbar, sponsorskap eller investeringar i infrastruktur. Detta fenomen har kommit att kallas ”sportswashing”, och är ett relativt ungt begrepp inom det akademiska fältet. Intresset för hur idrott har utnyttjats, och låtit sig utnyttjats, av staters politiska ambitioner har först kommit de senaste decennierna. The International Bibliography of Social Sciences (IBSS) visar att det finns 3000 artiklar om propaganda, och 2000 artiklar om diplomati perioden 1930–1989. Men om man kombinerar sökningen med begrepp kopplade till idrott dyker blott 64 respektive 44 träffar upp (2022 Skey, s. 5).

Dock har ”sportswashing” en betydligt längre historia än så. 1934 arrangerade Italien fotbolls-VM under ledningen av Mussolinis fascistparti, vilket mästerskapet kom att fokusera mycket på – propagera för fascism (2022 Herd). 1936 arrangerade Tyskland sommar-OS i Berlin, under det dåvarande nazistiska partiets styre av landet. 1978 arrangerade Argentina fotbolls-VM, under pågående styre av totalitära militärjuntan (2022 Sveriges Radio). Tidigare forskning har upprepade gånger nämnt just Tyskland och OS 1936 som ett exempel på när ett land använder sitt värdskap av turneringen som ett medel för att framhäva sina styrkor och placera sig i rampljuset. Detta har kommit att benämnas som ”soft power” eller ”place branding” av akademiker, och det innebär i detta fall att engagera, informera och skapa en favoriserande bild av landet gentemot utländska människor, kulturer och organisationer (2022 Skey, s. 8).

Nästan 100 år senare, under 2000-talet, går det att konstatera att idrotten återigen används som en arena för auktoritära stater att tvätta sitt fläckade rykte om förtryck eller brott mot mänskliga rättigheter. Om det så är i Ryssland 2018, Kina 2022 eller Qatar 2022 så ser vi det.

Ryssland som värdland för VM 2018 blev kritiserat för kränkningar av mänskliga rättigheter, trakasserier av HBTQ-personer, begränsad press- och oppositionsfrihet, en omtalad giftattack i Salisbury och att det på ett korrupt sätt blivit tilldelade mästerskapet.

Kina, som arrangerade OS i Peking 2022, fick uppmärksam kritik från främst människorättsorganisationer om hur landet håller över en miljon uigurer och andra muslimska minoriteter i fångenskap och arbetsläger i Xinjiang (2022 Lundquist). Kataryna Herd menar att det fanns kritisk svensk medierapportering inför Kina-OS – men att den försvann snabbt under tävlingarnas gång (2022 Herd).

Qatar, som kanske fått den största kritikvågen av de alla, har egentligen sedan de blev tilldelade fotbolls-VM i december 2010 porträtterats negativt i svensk, och västerländsk, media. Rapporteringen har trappats upp med åren, men den har representerat frågor som demokratiska värderingar, mänskliga rättigheter, slavarbete, muslimsk kultur med mera.

Kritiken mot staternas PR-strategi sportswashing har i huvudsak kommit från svenska medier, som gjort ett gediget jobb med att representera Qatar-VM för vad det är (2022 Herd). Men det har också höjts kritik från andra aktörer som svenska fotbollförbundet och fotbollsstjärnor (2022 Fotbollskanalen). Att Qatar och deras värdskap kritiserats i den stora omfattning det gjort

kan ha att göra med en västerländsk moralisk överlägsenhet och orientalism. Visserligen ligger det en hel del i västs kritik av Qatar, men att Qatar överhuvudtaget fick möjligheten att arrangera VM beror på att väst slutit affärsavtal med Qatar, tagit emot deras pengar, låtit de köpa upp fotbollsklubbar etc (2022 Bank). Qatars sportswashing har låtits möjliggöras av västvärlden, som samtidigt kritiserar den så mycket.

1.2 Syfte och frågeställning

Genom att kritiskt undersöka och jämföra diskursen i svensk nyhetsmedia för idrottsmästerskapen i Qatar 2022, Kina 2022 och Ryssland 2018 syftar uppsatsen till att förklara varför den tagit sig olika uttryck och varierat i omfattning. Trots att samtliga länder egentligen skulle kunna kritiserars för uteblivna demokratiska värderingar, brott mot mänskliga rättigheter och sportswashing så har omfattningen av kritik varierat från fall till fall. En tes är att det finns spår av postkolonialism och orientalistisk diskurs, som bidrar till att kritiken mot Qatar och till viss del Kina varit mest högljudd. Men även att graden av politisk medvetenhet ökar bland de yngre generationerna i Skandinavien och därmed Sverige, kan förklara att debatten om sportswashing är mer högljudd och synlig idag än 2018, när fotbolls-VM hölls i Ryssland.

Frågeställning:

Varför skiljer sig omfattningen av kritik mot de auktoritära staterna - Qatar-VM 2022, Kina-OS 2022 och Ryssland 2018?

1.3 Tidigare forskning: Sportswashing – fungerar ibland?

Det finns tidigare forskning som analyserat hur rättfärdigandet (eller icke-rättfärdigandet) av att VM placeras i Qatar sett ut från FIFA, Svenska Fotbollsförbundet och svensk media. Genom diskursanalytiska metoder har den forskningen kommit fram till att det fanns orientalistiska teman i den svenska mediebevakning som pågick under 2021, det vill säga innan mästerskapet hade spelats. Samma forskning visade också att FIFA, om än omedvetet och inte alls på ett kritiskt sätt, talat om Qatar som arrangör med orientalistiska drag (2021 Ström). Det finns en närmast identisk forskning, som i stället fokuserat på hur Qatar och deras sportswashing framställts i brittisk media. Även där drogs det slutsatser om orientalistisk retorik gentemot Qatar och mellanöster-kultur (2022 Andersson).

Gällande VM i Ryssland och OS i Kina finns ingen liknande forskning som undersöker mediebevakningens diskurs kring mästerskapet. Däremot finns det en uppsjö vetenskapliga texter om fenomenet sportswashing, och där används och nämns Rysslands värdskap av fotbolls-VM 2018 som ett tydligt exempel på det. Forskningen om sportswashing tenderar att fokusera på icke-västerländska länder, främst Ryssland, Saudiarabien, Qatar och Kina. För att sportswashing ska kunna utvecklas till ett fullt användbart analytiskt redskap, behöver forskningen applicera det på en bredare samling länder i andra delar av världen, där spår av sportswashing syns (2022 Skey, s. 12).

Diskussionerna innan Kina-OS handlade mycket om Kinas hantering av minoritetsgruppen uigurer i Xinjiang. Bland annat så uppmanades de stora sponsorföretagen av OS att använda sitt sponsorskap/plattform för att fördöma Kinas

”folkmord”, och det kom också på tal med diplomatiska bojkotter av mästerskapet (2021 Bloomberg). Kina å sin sida menade på att dessa diskussioner och anklagelser var ”århundradets lögn” och nekar någon form av tvångsarbete i Xinjiang. Samtidigt lyfter de att deras hantering av Uigurerna har bidragit till att Xinjiang-regionen har blivit socioekonomiskt starkare och att extremismen minskat. Förkämpar för mänskliga rättigheter håller inte med, utan är övertygade om att Kinas arrangerande av OS blott är ett nytt fall i raden av senaste årens sportswashing, då de försöker skifta fokuset från deras hantering av Uigurer och andra auktoritära ageranden, och lyfta fram på vilket sätt Kina är ett gott land som förbättrar världen (2021 Bloomberg). Forskning har visat att arrangerade av idrottsmästerskap är ett effektivt tillvägagångssätt för att stärka landets ”image” gentemot omvärldens media. Det konstateras vara ett av de äldsta och mest bevisade sätten att stärka bilden av ett land (2018 Brannagan & Giulianotti). Att stå värd för ett stort mästerskap ger landet/staden möjligheten att omprofileras, då eventet i sig är så attraktivt för utländska journalister (2017 Li). Däremot så är det inte alltid som mästerskapen skapar de positiva rubrikerna och bilderna i utländsk media som landet strävar efter. Det tycks som att informationsflöden och ideologisk hegemoni kan stå i vägen för landets omprofilering, och kanske till och med får en motsatt effekt där landets porträtteras i en mörk dager (2019 Xu & Cao). Det finns dock två begränsningar för hur positivt landets omprofilering kan slå ut, där effekten varierar beroende på landets politiska och ekonomiska situation (2018 Hahm et al.), och att effekten avtar med tiden: på kort sikt kommer det väckas uppmärksamhet mot landet och dess system/värderingar, men på längre sikt avtar uppmärksamheten och därmed effekten av omprofileringen (2018 Balsas).

2 Teoretiskt ramverk

I detta avsnitt presenteras och redogörs för post-kolonialistisk orientalism, sportswashing, representation och politisk medvetenhet (political awareness) som är ett relevant teoretiskt ramverk att ha som utgångspunkt i diskussionen till det empiriska materialet.

2.1 Orientalism: Eurocentrisk syn på mästerskapen i Kina och Qatar?

Orientalism har olika definitioner och kan användas i olika kontexter, men enligt Edward Saids (2003) idéer är det ett eurocentriskt synsätt på omvärlden, i synnerhet mot tidigare koloniserade länder. Västvärlden (occidenten) porträtteras och utgås ha *rätt* värderingar – liberala, demokratiska, rationella och civiliserade värderingar – medan orienten (i denna texts fall, Qatar och Kina) saknar de värderingarna. Historiskt har orientalistisk diskurs möjliggjort en västerländsk makt och dominans över orienten, och bidrog till att koloniseringen skedde (2003 Said, s. 3). I modern tid används orientalism för att fortsatt beskriva de tidiga koloniserade länderna som västerländska länder behöver utveckla (2003 Said, s. 207).

Mästerskapen Qatar-VM och Kina-OS gav upphov till en samhällsdebatt, och när man diskuterade rättfärdigandet av mästerskapet var det de politiska processerna som hade företräde för debatten. De politiska artikuleringarna från olika aktörer och institutioner avgör i mångt och mycket hur vi handlar och tänker och därmed hur vi skapar samhället (1999 Jørgensen – Phillips, s. 41). Enligt Chantal och Mouffe är politik inte bara en yta som speglar en djupare liggande social verklighet, utan den sociala organiseringen är också ett resultat av motsvarande politiska processer (1999 Jørgensen – Phillips, s. 43). För debatten kring Qatar och Kina implicerar detta att beroende på hur diskursen ser ut, så skapas/konstrueras mästerskapen på olika sätt. Just detta är också ett huvudsyfte med den kritiska diskursanalysen – att påvisa det dialektala mellan diskursiv praktik och bredare sociala och kulturella utvecklingstendenser och strukturer (1999 Jørgensen – Phillips, s. 84). Att påvisa det dialektala mellan en eventuell förkastande, orientalistisk diskurs av VM i Qatar och OS i Kina, och västerländsk hegemoni av värderingar. Ett eurocentriskt synsätt på mästerskapen i Qatar och Kina.

Den empiriska beskrivningen av mediediskursen tros visa att det förs en diskurs som påbygger det orientalistiska synsättet, i förkastandet av mästerskapen i Kina och Qatar men inte i Ryssland, åtminstone inte i samma utsträckning. Det är också till bakgrund av detta som man kan närma sig frågan om förändring och ideologiska konsekvenser. Förstärker den diskursiva praktiken ojämlika maktförhållanden i samhället (mellan occidenten och orienten), eller döljer den dessa förhållande? Oavsett resultat, så skänker det analysen en kritisk och politisk karaktär (1999 Jørgensen – Phillips, s. 90).

2.2 Sportswashing: Att tvätta landets varumärke genom sport

Sportswashing, eller sporttvätt, är som sagt en relativt ny benämning för fenomenet och således är den akademiska diskussionen om begreppet det också. Emellertid kan fenomenet ha ansetts varit med ett tag, men latent (2022 Andersson, s. 14). Det saknas en generell och allmänt vedertagen definition, men det går att redogöra för åtminstone två olika. Den ena definitionen fokuserar på att man använder idrotten som ett medel för att avleda uppmärksamhet ifrån och ”tvätta” en stats negativa politiska ageranden, den andra fokuserar på att man använder idrott för att förbättra landets rykte/anseende och öka dess attraktion, oavsett politiska ageranden (2018 Chadwick). Nyhetsmedia använder också begreppet för att förklara staters användande av idrotten i syfte att förflytta landets varumärke i positiv riktning och tvätta sitt globala rykte (2022 Bank i SVT). Syftet kan dock få en motsatt effekt om det skulle uppstå ökad negativ publicitet, där media främst visar missförhållandena och inte det positiva bilderna (2015 Brannagan – Giulianotti, s. 714). Det gör diskursanalysen av medier så intressant just för det här forskningsproblemet.

Tidigare nämnda forskning drog också slutsatsen att Qatars sportswashing inte lyckats, då diskursanalysen visade att det var ett alltså hårt och kritiskt medieklimat mot Qatar-VM. Genom att göra en diskursanalys av hur mästerskapen i Kina respektive Ryssland landat i landat i olika nyhetsmedier där man fokuserar på perioden kort innan, under och kort efter mästerskapet, så går det att dra mer trovärdiga slutsatser av huruvida sportswashing haft en positiv verkan. Detta då en hypotetisk skillnad i kritisk rapportering implicerar att mästerskapet (och i förlängningen sportswashingen) accepteras/inte accepteras i olika grad. Dock är jag medveten om det relativt korta tidsspannet sedan Kina-OS och Qatar-VM:s slut, och att det kanske hade behövts en ännu längre tidsperiod för att kunna dra mer trovärdiga och generella slutsatser om sportswashings verkan. Därför tycker jag det är av värde att blicka tillbaka mot och jämföra med mästerskapet i Ryssland 2018, som fått betydligt längre tid att smälta hos världen och media, och kan betyda att forskningsunderlaget är större för just de mästerskapet. Jag anser också att det finns ett syfte att följa upp tidigare forskning på ämnet, och bredda kunskapen kring fenomenet sportswashing, vilket är av inomvetenskapligt intresse och ger forskningsproblemet kumulativ strävan (2007 Teorell – Svensson, s. 18)

2.3 Representation: Hur språket används producerar betydelsen

Definitionen av representation enligt Stuart Hall beskriver processen för hur användandet av språk av en kulturs medlemmar producerar betydelse. Saker i världen - objekt, människor, evenemang – har inte i en objektiv mening eller sanning i sig självt, utan den konstrueras och fastslås av oss – vårt samhälle, våra kulturer, och våra människor (1997 Hall, s. 61). Detta implicerar att innebörden av och meningen med saker är i ständig förändring, beroende på kultur och tid. En grundidé med representation är alltså accepterandet av att kultur är relativ, en annan att den är ekvivalent och slutligen att vi behöver översättning mellan kulturer och mind-set för att förstå betydelsen av språket. Definitionen är konstruktivistisk, i kontrast till den reflektiva och internationella inställningen till representation som också existerar.

Michael Foucaults syn på representation bygger på den konstruktivistiska definitionen, och Foucault är särskilt intresserad av vilken diskurs en text/social praktik innehar. Kunskapen som produceras av den sociala praktiken och diskursen och skapar en bredare förståelse, tro och sanning för samlingar av människor och till och med hela populationer (1997 Hall, s. 51).

I fallen Qatar 2022, Kina 2022 och Ryssland 2018 blir det intressanta vad dessa värdnationer representerar, enligt vem dem representerar vad och om det kan anses okej eller inte okej. Och såklart, hur representationen ser ut/låter jämfört med verkligheten. Inför Qatar-VM representerades värdnationen och mästerskapet som helhet i en ofta mörk dager, där mycket fokus av den svenska medierapporteringen och porträtteringen problematiserade och kritiserade "objektet" Qatar – och först då fick Qatar sin mening/sanning. Inför och VM i Ryssland 2018 representerades inte värdnationen i närheten av samma mörka dager – trots invasion av Krim 2014, begränsad press- och yttrandefrihet, politiska fångar och ett generellt demokratiskt underskott i landet (2022 Landguiden).

2.4 Political Awareness: Tydligast i Skandinavien

Political Awareness, eller politisk medvetenhet som det kommer benämnas i denna text, innebär till vilken grad en individ uppmärksammar/är medveten om politiska och sociala frågor och förstår vad det är för politiska/sociala frågor som individen stött på (1992 Zaller, s. 21 refererad i 2022 N. N. Kristensen et al, s. 1). Politiska medvetenheten har en betydelsefull roll i människors politiska kompass, och riktar sig inte enbart till partipolitik och val, utan till hela det politiska och sociala spektret, som i dag är väldigt brett (2022 N. N. Kristensen et al, s. 2). Det innefattar frågor som klimatet, hållbarhet eller hälsofrågor, men även maktförhållanden, identitetspolitiska frågor eller orättvisor. Frågor som är aktuella på den globala skalan.

Den andra dimensionen, att förstå de politiska frågor man stöter på, är mest kritisk då den kräver att individer absorberar information om politik och reflekterar kring och tolkar den. Forskningen om politisk medvetenhet har visat att dagens generationer i regel vänder sig mot aktuella och sakpolitiska sociala händelser/aktiviteter som representerar deras individuella identiteter, och som inte kräver långsiktigt organisatoriskt engagemang och hängivenhet (2022 N. N. Kristensen et al, s. 58). Denna utveckling har drivits fram av utvecklingen av informations-samhället och sociala medier, som kommit att bli den viktigaste källan för unga människors politiska engagemang (ibid, s. 58). Enligt Pippa Norris engagerar sig unga människor främst i identitetspolitiska sakfrågor, där Nordeuropa och i synnerhet Skandinavien är tydligast exempel på detta (2003 Norris refererad i 2022 N. N. Kristensen et al, s. 59). Forskning om politisk medvetenhet har också visat att det finns tydliga länkar mellan politiskt ideal, heuristik, stereotyper och politisk medvetenhet, och att unga människors heuristik bygger på deras politiska kunskap för stunden, som ständigt uppdateras av deras närvaro i skolan/universitet, men också sociala medier, vänner och familjen (ibid s. 75).

3 Metod: Kritisk diskursanalys av svenska medier

3.1 Faircloughs kritiska diskursanalys

Faircloughs kritiska diskursanalys ser som sin uppgift att kartlägga den diskursiva praktikens roll av den sociala värld, inklusive de sociala relationer, som innebär ojämlika maktförhållanden (1999 Jørgensen – Phillips, s. 69). Förbindelsen mellan mediernas språkbruk (orientalism/representation) och social praktik (rättfärdigande/icke rättfärdigande) kartläggs, genom att undersöka kommunikativa händelser som en del av diskursordningen. Varje kommunikativ händelse fungerar som en social praktik som reproducerar eller ifrågasätter diskursordningen. För denna uppsats så syftar analysen av tidningsartiklarna till att analysera den diskursiva praktiken av en särskild institution, nämligen svenska medier, i ljuset av de samtida diskussionerna om sportwashing och moraliska värderingar. Idéerna om postkolonialistisk orientalism kommer läggas som ett raster över analysen, och utgöra ett kritiskt verktyg för att bryta ner texterna.

Den tredimensionella modellen består till en början av texten och dess innehåll. Vokabulär, grammatik eller förekomsten av ord etc. analyseras i detta stadiet. Begreppet ”modalitet” är relevant i detta skede, som innebär att författaren antingen håller med om eller är emot det hen skriver om och i vilken grad. Man kan också se här *vems* åsikter som kommer till tals och vad det säger ur ett maktperspektiv.

I det andra steget analyseras diskursiv praktik. Där är man intresserad av hur texten är producerad och hur den konsumeras (1999 Jørgensen – Phillips, s. 86). För uppsatsens fall är det tal om dags- och kvällstidningar artiklar lästa av väldigt många människor (2023 Ocast), och är skapta av journalister som antingen intervjuar andra källor eller ger sin synpunkt på mästerskapen/världnationerna. Utöver att tidningarna är landets mest lästa varje vecka, är det för uppsatsen svårt att veta mer om konsumtionsprocessen och konsumenternas upplevelser av artiklar. Det hade krävt en separat kvalitativ studie med stort underlag, vilket är för uppsatsen övermägtigt.

Produktionsprocessen för de valda artiklarna kan sägas vara till stort övertag för författaren/journalisten, som har makten att välja vad och hur ämnet ska formuleras. Laclaus och Mouffes subjektdiskussion kan förtydliga detta, som säger att det i rådande diskurser alltid finns givna positioner som subjekten åtar. Till exempel är det journalisten som till syvende och sist har auktoriteten för vad som kommuniceras från tidningen, oaktat vad den intervjuade sagt eller vad världnationen gjort eller inte gjort (1999 Jørgensen – Phillips, s. 48). Journalistens uppfattning och representation av ämnet kommer bli sanningen.

Den tredje och sista dimensionen, social praktik, urskiljer den/de diskurs/er som analysen av texten och den diskursiva praktiken bringat.

Det finns teoretiska och praktiska risker och problem med att förklara det dialektala förhållandet mellan textens diskursiva praktik och social praktik. Hur visar man med trovärdighet att något står i ett dialektalt förhållande till något annat? Var drar man gränsen för social praktik och diskursiv praktik i samspelet? Och går det att visa exakt *när* och *var* det diskursiva påverkar det icke-diskursiva, och vice versa? (1999 Jørgensen – Phillips, s. 93). Till exempel så kan ett resultat av analysen bli att det alltså finns en pro-västerländska värderingar och orientalistisk diskurs av Qatar-VM, där ett sekulärt och postmodernistiskt samhälle installeras som objektiv social verklighet för de olika diskursiva praktikerna som de sedan speglar i högre eller mindre grad. Detta skänker då ingen ny hypotes eller slutsats om någon större samhällsstruktur. Eventuell kritik av Qatar-VM kan också bero på andra underliggande anledningar/strukturer än ovan nämnda, och minsta lilla implikation till det sänker trovärdigheten i det dialektala samspelet. Att med träffsäkerhet och tydlighet utröna när och var en viss diskurs (till exempel orientalistisk) medfört en viss social praktik (icke-rättfärdigande), eller det omvända, är inte heller alltid lätt, och det är en risk att analysen gör för ”allvarliga” och stora poänger och slutsatser av texten.

Jag menar emellertid att det åtminstone går att dra *några* slutsatser kring hur Qatars, Rysslands och Kinas arrangemang av idrottsmästerskap förbättrade deras anseende gentemot omvärlden. Genom en diskursanalys av hur medierapporteringen sett ut en månad innan, under och en månad efter mästerskapet, går det att röna ut teman och tonläge om och mot värdnationerna och mästerskapet som helhet, och utifrån det analysera hur/om det förändrats från fall till all. Det blir alltså en deskriptiv analys av hur den mediala diskursen tagit sig uttryck i förhållande till de olika mästerskapen, som det förhoppningsvis går att dra normativa slutsatser utifrån gällande rättfärdigande och legitimerande. Olika uttryckta diskurser inom och mellan diskursordningar är ett uttryck för *interdiskursivitet*. Genom nya former av uttryck av diskursen skiftar gränsen inom och mellan diskursordningen, vilket kan vara ett tecken på en drivkraft i diskursiv och därmed sociokulturell förändring (1999 Jørgensen – Phillips, s. 77).

Frågeställningens karaktär och begreppens operationalisering medför att resultatet kommer ge generella slutsatser baserade på induktiva argument, eller en teoretisk generalisering. Eftersom benämningen sportswashing och diskussionen om begreppet är relativt nytt så lutar det dock åt en empirisk generalisering, då det inte i huvudsak är någon beprövad teori som är tänkt att förklara resultatet. Även om det såklart är en teoretisk grund för analysens resultat.

Forskningsresultatet skulle kunna användas på ett progressivt sätt, där jag ämnar främja mer demokratiska, egalitära och liberala diskurser och att man vill göra människor mer medvetna om mediediskursen som en social praktik som bidrar och speglar till att förstärka ojämlika maktrelationer. Detta kallas också för *kritisk språkmedvetenhet* (1999 Jørgensen – Phillips, s. 92).

3.2 Operationalisering av begrepp: Orientalism, sportswashing

Graden av orientalism är inte fullt ut mätbart då det handlar om en kvalitativ analys. Detta är ofta kritiken som ges från den kvantitativa forskningen mot kvalitativ forskning, att den är mindre stringent och därmed mindre valid (1999 Jørgensen – Phillips, s. 122). Men att utgå från exempel på typiskt orientalistiska värderingar gör diskursanalysen valid till en viss utsträckning, då diskursen får en form av sammanhang (ibid s. 123).

En värdering skulle kunna vara ett ”vi och dem”-synsätt, då författaren antar en position som ”jag” eller ”vi” i förhållande till ett okänt och främmande ”dem”. En annan värdering skulle

kunna vara stereotypiska uttryck, som enligt NE är en förenklad, ofta allmänt omfattad föreställning om utmärkande egenskaper hos alla som tillhör en viss grupp, t.ex. nation, ras, religion eller kön (2022 NE). Användandet av stereotyper kan reproducera koloniala maktrelationer och kunskap (2009 McEwan, s. 61).

Likaså sportswashing kräver en tydlig operationalisering för att ge det mest önskvärda svaret. Det finns tidigare exempel genom historien där idrott använts som en arena för att förbättra ett lands politiska anseende, och baserat på de händelserna kan man inrätta en tabell för gemensamma nämnare för de olika fallens praktik av sportswashing, och utifrån det klassificera vad som får anses vara sportswashing och inte. Det är ett svårt begrepp och fenomen att mäta, men detta är nog det närmsta man kommer en bra definition av begreppet. Emellertid är jag medveten om de principiella problem som hanteringen och operationaliseringen av sportswashing i synnerhet och svårdefinierade begrepp i allmänhet innebär, och för ett bra forskningsbidrag är detta en ständig utmaning.

4 Material och urval

4.1 Material och avgränsning

Underlaget för analysen består av 12 svenska tidningsartiklar, där det är 3 artiklar om Ryssland-VM, 3 artiklar om Kina-OS och 6 artiklar om Qatar-VM. I urvalet har sökningen avgränsats till de fyra mest lästa tidningarna i Sverige - Aftonbladet, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet och Göteborgsposten (2023 Ocast). Samtliga artiklar har inhämtats genom verktyget Retriever Research, som är ett svenskt digitalt nyhetsarkiv. Sökorden har varit mästerskapet + året + ”mänskliga rättigheter”/”sportswashing”/”bojkott”. T.ex: ”Qatar 2018 mänskliga rättigheter”. Urvalet har inte tagit hänsyn till om det är morgon eller kvällstidning, utan riktar in sig på tidningens och därmed artiklarnas cirkulation. I dagens Sverige så har den traditionella distinktionen mellan morgon och kvällstidning suddats ut alltmer, då dess artiklar konsumeras mer online via datorn och/eller telefonen. Förr var det tal om att kvällstidningarna riktade sig till arbetarklassen, och morgontidningarna till medelklassen. Men med tanke på att tidningarna är mer eller mindre lika tillgängliga idag på internet så är distinktionen inte lika tydlig, om ens befintlig. Och även om morgontidningarna har en mer analytisk och politisk karaktär och i regel levererar längre artiklar, så finns det även i kvällstidningar krönikor eller debattinlägg som skänker vettig journalistik till medielandskapet.

Undersökningen har sökt in sig på artiklar publicerade en månad innan mästerskapet, under mästerskapet och en månad efter mästerskapet i fråga. I sökningen på artiklar kopplade till Ryssland-VM är det perioden 2018-05-14 – 2018-08-15, för Qatar-VM är det perioden 2022-10-20 – 2023-01-18 och för Kina-OS perioden 2022-01-04 – 2022-03-20.

Det hade varit önskvärt att få in ännu fler varianter av datakällor där nyheter förmedlas, som till exempel TV:s nyhetsprogram, dokumentärer och böcker. Som en konsekvens av det moderna masskommunikationssamhällets genombrott så nås individer inte bara av nyheter i tidningen utan på många andra ofta, digitala sätt (2007 Teorell – Svensson, s. 91). Det hade skänkt resultatets generaliserbarhet större tyngd. Detta betyder att analysen inte fångar hela mediediskursen om de tre mästerskapen. Uppsatsens tid, omfattning och storlek möjliggör emellertid inte detta heller.

Tidningarna har olika uttalade politiska inriktningar, vilket kan påverka innehållet och diskursen i artiklarna, i synnerhet de artiklar där det förs en debatt/opinion. Aftonbladet är uttalad ”oberoende socialdemokratisk” (2023 NE), Dagens Nyheter är ”oberoende liberal” (2008 Dagens Nyheter), Svenska Dagbladet är ”oberoende moderata”, Göteborgsposten är ”oberoende liberal” (2015 Göteborgsposten)

4.2 Materialurval

Tidning	Artikel	Datum	Författare
Aftonbladet	<i>Emma Nordin: "Har mina åsikter och värderingar"</i>	2022-02-02	Hans Abrahamsson
	<i>Kritiken mot VM ett hyckleri</i>	2022-11-17	Simon Bank
	<i>Fifas president är en förvirrad despot</i>	2022-11-20	Erik Niva
	<i>Han är här nu – fotbollsvärldens arvtagare</i>	2022-11-26	Erik Niva
Dagens Nyheter	<i>OS-sponsorer klämda mellan kritik från väst och Kina</i>	2022-01-19	Marianne Björklund
	<i>Kritik mot Qatar påminner om ett svenskt hyckleri</i>	2022-11-21	Lars-Anders Byberg
	<i>Världsstjärnan Maluma avbröt intervju efter frågor om Qatar</i>	2022-11-21	Matilda Källén
Svenska Dagbladet	<i>VM-fotboll med ofräscht bismak</i>	2018-06-17	Erik Lagersten
	<i>Fotbolls-VM – en vändpunkt för Ryssland?"</i>	2018-07-16	Karl-Erik Norrman
	<i>De lät Putin bli vinnare i fotbolls-VM</i>	2018-07-16	Viktor Lundquist
Göteborgsposten	<i>Olof Lundh i ordkrig med Peter Schmeichel</i>	2022-03-04	Andreas Johnsson
	<i>Inte bara idrottens ansvar att ta avstånd</i>	2022-03-13	Eric Hilmersson

5 Resultat och analys

5.1.1 Kritiken mot att idrotten låter sig utnyttjas av auktoritära stater

En av artiklarna i Svenska Dagbladet är skriven en dag efter Ryssland-VM:s slut, och summerar intrycken och reflektionerna från turneringen med ett tydligt fokus på det utanför planen. Skribenten Norrman artikulerar vid upprepade tillfällen den pro-demokratiska och anti-totalitära diskursen, och anklagandet av sportswashing som varit genomgående tema även för de andra mästerskapen som arrangerats av Kina och Qatar. I en annan artikel på Svenska Dagbladet som är skriven efter de inledande dagarna av mästerskapet kritiseras Rysslands giftattack av brittiska medborgare, deras invasion av östra Ukraina och deras brist på demokratiska rättigheter (2018 Lagersten).

I Norrmans artikel utgås det ifrån att Ryssland har brister och behöver förbättras, som mästerskapet skulle kunna hjälpa till att dölja i ljuset av det som landet lyckas bättre med;

”Under två års förberedelser och en hel slutspelsmånad riktas världens uppmärksamhet mot världlandet. Det är en unik chans. Det gäller för världarna att visa sig från sin bästa sida. Doping, korruption och andra anklagelser eller skandaler måste sopas under mattan.”

”...för 5–6 år sedan började pendeln svänga tillbaka mot totalitarismen.”

”Frågan är nu om VM kan bli en vändpunkt även för Rysslands anseende?”
(2018 Norrman).

Värt att notera är dock den något återhållsamma ton gentemot Ryssland som finns där underliggande. Det pratas om hur mästerskapet är en ”unik chans” för landet att skapa ett gott anseende gentemot omvärlden, när de nu har så många blickar riktade emot sig. Ordvalet ”chans” vittnar om att det här skulle kunna vara en positiv sak för Ryssland och världen, att landet *måste* förbättras nu när de har så stor uppmärksamhet. Det öppnas också upp för att detta skulle kunna vara en vändpunkt för Rysslands anseende, alltså att vi kan komma att acceptera landet mer efter mästerskapet. Samma diskurs har inte synts i representationen av Qatar-VM och Kina-OS, utan där har den ”unika chansen” för de länderna snarare beskrivits som ytterligare tragiska exempel på vår samtids sportswashing och legitimerande av totalitära stater och brott mot mänskliga rättigheter. Detta gör att syftet med sportswashing får motsatt effekt, då landet får enbart negativ publicitet (2015 Brannagan – Giulianotti, s. 714). Och att mästerskapet skulle kunna vara en vändpunkt för anseendet? Bra försök, men inte kommer något anseende att förändras i svenska medier inte. Representationen av Qatar-VM har gått så långt att den utesluter att ett mästerskap överhuvudtaget ska spelas där;

”Till slut hittade kritiken rätt i frågor som handlar om mänskliga rättigheter. Migrantarbetarnas situation. Förtrycket av Hbtqi+-personer och de extremt utsatta kvinnorna, som juridiskt rankas som en underlägsen sorts människor.

Qatar borde inte få arrangera ett fotbolls-VM, av väldigt många skäl.”

Det är journalisten Simon Bank, krönikör på Sportbladet (Aftonbladets sportavdelning), som står för citatet ovan. Han har synnerligen inte varit ensam i den svenska mediekåren med denna sorts åsikter, han har snarare tillhört den stora majoriteten. Simons kollega på Sportbladet, Erik Niva, har skrivit otaliga krönikor om Qatar-VM, både där narrativet har varit inriktad på det rent sportsliga och det politiska aspekterna. Intressant är att Erik i en av krönikorna, som uteslutande fokuserar på det sportsliga, anser att ”*det nog är så att ingen annan deltagarnation har lika få supportrar på plats i Qatar som Danmark. Det hedrar givetvis de rödvita*” (Niva 2022). Även om han egentligen inte krönikerar om det politiska och samhällskontextuella kring mästerskapet så får artikeln genast en politisk karaktär med anledning av denna, mer implicita diskurs. Danmark hyllas för att intresset från deras supportrar varit svalt.

Även mot Kina har det förts ett hårt tonläge, där det verkar råda övertygelse om att landet inte borde ha fått arrangera OS;

”Bojkotta OS i Kina!” Menade vissa inför spelen i Peking. Och det är ju en fullt rimlig åsikt, med tanke på att OS-värden är en en-parti-stat som gjort sig känd för att, bland mycket annat, förfölja folkgruppen uigurer. Självklart borde internationella olympiska kommittén bemöda sig med att hitta länder som på fler sätt än rent organisatoriskt kan agera förebild, och som förtjänar det goda renommé som världens främsta idrottare tar med sig till spelen.”

För att citera Niva (2022 *ibid*) själv så har alla de övergrepp och all den kritik som kommit gjort Qatar-VM till en illegitim turnering innan den ens har börjat. Den fick sin sanning och mening genom på vilket sätt den representerades i media. Detta har betydelse, då media har makten att skapa ideologiska narrativ och utgår ifrån och artikulerar de narrativen på ett sådant vis att de blir allmängiltiga sanningar i världen, av hur det *borde* vara. Stuart Hall (1980) resonerade kring detta i sin forskning om representation, och menar att ideologiska narrativ kommer förpacketerat som hegemoniska budskap av journalisterna, som i sin tur skapar en allmängiltig förståelse av den politiska, ekonomiska och sociala verkligheten (2017 Schiffmann, s. 20). Alla tre mästerskapen har representerats i svenska medier som beklagliga, då en auktoritär stat använder idrottens finrum för att ”komma undan” med sina etisk-moraliska brister och samtidigt utöka sin makt och renommé i det internationella samfundet. Så långt så ser vi en likadan behandling av dessa stater.

5.1.2 Kritik som riktar sig till medverkande aktörer

Kritiken har funnits där inför alla tre mästerskapen, det är uppenbart. De som konsumerat artiklarna har inte kunnat undgå att missa de auktoritära, inskränkande och diskriminerande agerandena från de respektive staterna. Efter fotbolls-VM i Ryssland har däremot kritikens räckvidd och mottagare breddats, och det tycks som att fler utkrävs på ansvar. Både mot Qatar och Kina, vars mästerskap utspelades samma år – 2022, har media riktat ifrågasättande artiklar åt flera håll. Det är inte bara mot värdnationen som kritiken och kängorna utdelas längre, utan nu ifrågasätts mästerskapets sponsorer, deltagande idrottsstjärnorna och idrottsförbunden. Vilken roll har de i att mästerskapets spelas där det spelas och hade de kunnat ta sitt ansvar för att förhindra utvecklingen, t.ex genom bojkott? Tillochmed journalistiken har ifrågasatts för om det verkligen är rimligt att de åker på, konsumerar och rapporterar kring mästerskapet som vanligt. För även media är ju en aktör, som skulle kunna göra skillnad genom att ta avstånd eller tillochmed bojkotta om det ska tas drastiska åtgärder.

I en artikel från Dagens Nyheter refereras det till en intervju med sångaren Maluma om hans medverkan i den officiella VM-låten för VM i Qatar 2022. Intervjun är genomförd av den israeliske public service-kanalen Kan, och första frågan undrar om Maluma inte har några problem med brott mot mänskliga rättigheter – han medverkar ju på den officiella låten för mästerskapet. Maluma undvek frågan och svarade i stället att han medverkar på och har åkt till VM för att ”njuta av livet och av fotbollsfesten”, varpå följdfrågor på samma tema fortsatte att komma som till sist fick Maluma att lämna intervjun i frustration. DN rapporterade vidare att även andra världsstjärnor är på plats under mästerskapet och uppträder på olika sätt, och det utgås ifrån och redogörs tydligt för kontroverserna med ett fotbolls-VM i Qatar;

”Maluma är inte den enda världsstjärnan på plats i Qatar. Bland artisterna som uppträder under det kontroversiella mästerskapet finns också Diplo, Calvin Harris och Robbie Williams. Den sistnämnda har på sociala medier blivit starkt kritiserad för sitt beslut...” (2022 Källén)

Ytterligare ett exempel på diskursen, där idrottsstjärnan ställs mot väggen för att han på något sätt deltar i mästerskapet, är när TV4-journalisten Olof Lundh ställde frågor till den danska fotbollslegendaren Peter Schmeichel om hur han såg på rapporterna om bristande mänskliga rättigheter i Qatar (2022 Johnsson). Schmeichel befann sig i landet till anledning av en ditbjudning från Qatar, för att uppmärksamma att det var ett år kvar till mästerskapet skulle börja i form av en ceremoni innefattandes bland annat Formel 1-turnering. Artikeln från Göteborgs-Posten nämner att Schmeichel är ”sur” och att han kallat Olof Lundh för en ”idiotisk journalist” i efterspelet av deras intervju, och att han även i dansk media kritiserats för sitt beteende. Till följd av Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022, kom även Schmeichel att kritiserats för hans roll under VM i Ryssland 2018, det vill säga blott 4 år senare;

”Dansk media har jagat honom efter invasionen med tanke på bilderna som finns på honom och Vladimir Putin. Sedan trodde naturligtvis inte han att när han jobbade för Russia Today under VM 2018 att Ryssland skulle gå till attack mot Ukraina. Jag tror inte heller att han stöder det. Men det är klart att om han representerar dem får han leva med frågor efteråt.” (2022 Lundh, refererad i Dagens Nyheter).

I en artikel i Sportbladet ett par dagar innan Kina-OS invigning intervjuas Emma Nordin, svenska ishockeylandslaget Damkronornas stjärnforward, och bland de fyra frågor som ställs fokuserar en av dem på hur hennes känslor är kring att mästerskapet utspelar sig i just Kina;

”Jag känner att man har sina åsikter om olika saker i livet. Mänskliga rättigheter är en självklarhet. Just nu är vi här för att prestera idrottsligt och försöka fokusera på det. Men klart man har sina åsikter och värderingar om hur man vill att den här världen ska vara.” (2022 Abrahamsson)

Dessutom valde tidningen en rubrik baserat på den frågan och uteslöt allt det sportsliga – *Emma Nordin: ”Har mina åsikter och värderingar”*.

Att individer tillfrågas, kritiseras eller ifrågasätts av medier för att åka till/medverka på något sätt i mästerskapet har varit ett ständigt inslag i medierapporteringen om Kina-OS men framför allt Qatar-VM, till skillnad från hur VM i Ryssland 2018 porträtterades och debatterades kring. Det är väl en del i den ökade graden av politisk medvetenhet i samhället, där det inte räcker med att blott uppmärksamma/notera brister/orättvisor/diskriminering, utan kanske också ställa

individer till svars om de inte gör något för att förbättra/lyfta just dessa frågor. Politiska medvetenheten av vår tid vänder sig i regel mot aktuella, sakpolitiska frågor som representerar deras individuella identiteter, och framför allt i identitetspolitiska frågor. Denna utveckling har tagit fart i takt med att informationssamhället och sociala medier får en allt centralare roll, där unga människor får information om och utlopp för politik. Detta kan vara en bidragande orsak till att det är ett större uppmärksammande kring Kina och Qatars sportswashing, än Rysslands dito som pågick 4 år tidigare.

För att återgå till texten med intervjun med sångaren Maluma, så har den valt en modalitet där ifrågasättandet av Malumas – och andra världsstjärnor – deltagande i VM hålls med om. Inte någonstans i texten finns det spår av problematisering kring att ifrågasätta dessa individer så hårt för deras bidrag till mästerskapet. Det är också ett tydligt fokus på Malumas tonläge/hantering av frågan och de ”tabulagda” uttalanden han gör. Det i sig bidrar till en modalitet att Malumas agerande är fel, och att hans och andra världsstjärnors val att medverka i Qatar-VM inte kan accepteras. DN:s användning av denna kategoriska modalitet är ett exempel på och utökar deras auktoritet (1999 Jørgensen – Phillips s, 88, i kraft av deras roll som den tredje statsmakten (2002 Lindblom Hulthén, s. 270).

I artiklar som handlar om Ryssland-VM, syns inte samma ifrågasättande av medverkande aktörer som i de senare mästerskapen. Kritiken fanns mot värdnationen och givetvis FIFA, fotbolls federationen som utgett Ryssland till värd, men kritiken sträckte sig ofta inte mycket längre än så. Viktor Lundquist är själv inne och resonerar kring detta i en krönika han skrev efter mästerskapets slut. Aktivister som Pussy Riot stormade planen under VM-finalen, och löpande under mästerskapet gjorde de olika aktioner för att uppmärksamma orättvisorna i landet. Men var fanns markeringen från de etablerade och mer inflytelserika aktörerna? (2018 Lundquist).

5.1.3 Tendenser av orientalism gentemot Qatar och Kina

Kritiken mot Ryssland har uttryckts av mer eller mindre samtliga tidningarna genom empiriska exempel ackompanjerat av ett representerat ”vi-och-dem” narrativ, där ”vi” är västvärlden med våra fredliga värderingar och vår demokrati. ”De” representeras av Ryssland och de eurasiska totalitära staterna.

”Många i Väst Europa hoppades väl på 1990-talet att järnridåns och Berlinmurens fall skulle innebära att vår sorts demokrati slutgiltigt segrat och skulle komma att tillämpas i hela världen.” ”...Kreml-paranojan mot Nato”(2018 Norrman)

Vår västvärld och våra synsätt ska ”segra” är en tydlig ”vi-och-dem”-synsätt som påbygger en hegemonisk diskurs av västerlandet och dess värderingars överlägsenhet, och skepticis men mot det som avviker från det – i detta fall att undvika/vara emot NATO, västvärldens främsta militära allians, och att inte tillämpa liberal demokrati.

Det finns alltså en uppsjö av kritik och problematiserande kring Ryssland och dess politiska ageranden, och det lyfts hur detta kan ”tvättas” genom det mjuka maktmedlet att arrangera VM. Samtidigt går inte skribenten hela vägen fram i sin kritik, som till exempel när han förespråkar en liberal och samarbetsvillig inställning från svenskt håll, och inte tycker man ska vara alltför hård mot värdlandet;

”..utestänga ryssarna från Europa och låta dem ägna sig åt sina eurasiatiska ambitioner tillsammans med det ännu totalitärare Kina?”

"Skall vi hålla dialogen igång med Moskva eller skall vi "isolera Ryssland"..." "Jag förespråkar fortsatt dialog."

"Varför denna russofobi i Sverige?" Ett bra svar på denna fråga är svårt att finna. Ty i Sveriges intresse ligger inte Natomedlemskap utan en dialog som bidrar till att Ryssland utvecklas i demokratisk riktning..."(2018 Norrman)

Samtidigt som Ryssland representeras av att vara totalitärt, att det skiljer sig från "det goda väst" och att det inte är bra att de får möjligheten att arrangera VM, finns det också en diskurs som är av mer liberal och återhållsam karaktär, där kritiken tonas ner mot Ryssland, och inte går hela vägen fram;

"För övrigt är Putin en "västanfläkt" i jämförelse med kommunistregimerna..."

"Ryssarna var goda värdar och vi kan nog tala om riktig "avspänning" på det mänskliga planet..." (2018 Norrman)

Detta kan bero på att Ryssland och Sverige är närmre varandra kulturellt. Även om vi inte delar demokratiska värderingar och har samsyn på moraliska frågor, så är Ryssland i huvudsak vita, kristna människor och majoriteten av landets yta tillhör Europa. Därför kan det finnas en mer välvillig inställning till brobyggande, trots att vi inte delar samma värderingar kring många saker. I kontexten av de efterföljande mästerskapen i Kina och Qatar under 2022 blir det relevant att applicera Edward Saids teorier om orientalism i denna del av analysen. Said menar att en orientalisk världssyn kännetecknas av generaliseringar och uppdelningar mellan "vi" (Västerlänningar/Occidenten) och "dem" (Orientalister), som i sin tur försvårar möjligheten för brobyggande mellan kulturer, traditioner och samhälle. Vidare menar Said att denna världssyn med åren nästan uppnått vetenskaplig status och även om försök gjorts och görs för att komma ifrån det euro-centriska synsättet så kvarstår faktumet att en stor del av vår förståelse av världen är beroende av vår distinktion av "väst" och "de andra" (1978 Said, s. 45). Omedvetet så påverkas vi av våra tidigare erfarenheter och det vi läser, och det har alltid varit skriftens roll att beskriva och representera individer, platser, kulturer och evenemang (1978 Said, s. 94). Detta implicerar att läsarnas erfarenheter och tolkningar avgörs av texterna och författarens diskurs av ämnet.

En diskurs där Ryssland och ena sidan beskrivs på samma sätt som de auktoritära, icke-europeiska staterna Kina och Qatar, men å andra sidan inte kritiseras fullt ut utan snarare bör "föras dialog med" är ett exempel på att tröskeln för brobyggande och förståelse våra kulturer emellan är mycket lägre än mot länder som Qatar och Kina. I en artikel från Dagens Nyheter skrivs det att OS-sponsorerna står inför ett dilemma när de valt att sponsra mästerskapet, då de riskerar att kritiseras av västvärlden var de verkar, men samtidigt så innebär det stor exponering på kinesisk och asiatisk marknad;

"Däremot är kritiken och misstänksamheten mot Kina i väst större än någonsin. Både organisationer för mänskliga rättigheter och länder som USA, som bojkottar spelen diplomatiskt, stormar mot Kina." (2022 Björklund)

Diskursen Björklund för bidrar till och bygger på "vi-och-dem"-synsättet, då väst anses behöva storma mot och tillrättavisa "de andra" - Kina.

I en Sportbladet-artikel skriven av Erik Niva, kritiseras det internationella fotbollsförbundet, FIFA, för att de först och främst har gett arrangörskapet till Qatar men också deras hantering av det. Krönikan kommenterar ett uttalande som FIFA-presidenten Gianni Infantino gjort på

en presskonferens, där han försöker ogiltigförklara all kritik som kommit mot FIFA och Qatar. Det är tydligt att Nivas modalitet inte är på Infantinos och Qatars sida, hela krönikan syftar till att fortsätta problematisera Qatar-VM. Det nämns hur Qatar har ”kidnappat” ett VM, och dessutom börjar han prata om shejker och emirer, vilka är säregna kulturella fenomen för mellanöstern, väldigt olikt och långt ifrån europeisk och västerländsk kultur. Enligt Saids (1978) idéer skapar denna diskurs en distans mellan läsaren (svenskar) och det som beskrivs (Qatar och VM 2022), och bidrar till att det är enklare att ta avstånd ifrån och förkasta deras arrangörskap av VM. Detta då Orienten är förknippat med en särskild vokabulär, som konstruerar en bild av en outvecklad och främmande ”den andra”, till exempel som Mellanöstern eller Islam (1978 Said, s. 71).

”För mig personligen har det allra mest svårtuggade med allt detta aldrig varit att Qatar kidnappat ett VM - utan att fotbollen tillåtit det att ske.”

”Runt shejker och emirer har jag aldrig haft några illusioner. Av fotbollen förväntar jag mig däremot betydligt mycket mer, av dess allra högsta organ kräver jag väldigt mycket mer.” (2022 Niva, Sportbladet)

6 Slutsatser

Uppsatsens syfte var att undersöka varför omfattningen av kritik har varierat i olika fall av sportswashing, där flera auktoritära stater nyttjat idrotten som ett medel för att förbättra sitt anseende mot omvärlden. Genom en kritisk diskursanalys av svenska medieartiklar från respektive mästerskapsperiod, analyserades och jämfördes diskursen mellan mästerskapens representation i media. Analysen utrönade tre tydliga teman som var genomgående för den kritiska rapportering som bedrivits och bedrivs i svensk media.

Att auktoritära stater ges möjligheten att stå som värd för idrottens finaste och största mästerskap, och på så sätt kan uppnå ett gott renommé och bättre anseende i världen kritiserats högljutt i Sverige. Till de tre senaste mästerskapen i modern tid – Ryssland-VM 2018, Kina-OS 2022 och Qatar-VM 2022, har värdnationen i sig kritiserats, och sportswashing har blivit en stor fråga som nyheterna är vakna på.

Till de två senare fallen har även andra aktörer (sponsorer, idrottsstjärnor, organisationer, journalistiken) börjat kritiserats i hög utsträckning och debatten kring sportswashing har fått fler infallsvinklar.

Dessutom har kritiken och debatten mot Kina-OS och framför allt Qatar-VM nått ett fokus och nivå vi inte såg på samma sätt mot Ryssland-VM 2018, när det kommer till frågor av politisk karaktär. Analysen tog med Edward Saids idéer om orientalism i förklaringen till detta resultat, då det syns orientalistiska tendenser i representationen av Qatar och Kina kring mästerskapen. Detta förstärker den tidigare forskning som finns om medierepresentationen av Qatar, som fastslagit att det finns orientalistiska tendenser i rapporteringen kring Qatar-VM. Det görs en distinktion på väst och ”den andre” i diskursen, till viss del även mot Ryssland men på ett mer återhållsamt sätt. Att det finns ett stort engagemang i den politiska debatten om mänskliga rättigheter och värderingar, och demokrati gäller generellt för Skandinavien. Identitetspolitiken och dess olika politiska arenor berör och engagerar, främst unga, människor i Nordeuropa och

i synnerhet i Skandinavien. Med en ökad grad av politisk medvetenhet och engagemang för identitetspolitiska frågor, kan det delvis förklara varför kritiken blivit mer intensiv fyra år efter VM i Ryssland när det vankades OS i Kina och VM i Qatar 2022.

7 Framtida forskning

För att få en ännu större och mer heltäckande bild av hur diskursen ser ut och skiljer sig från mästerskap, vore det intressant med ett bredare materialurval. Sportswashing är på agendan, och med det så har det inneburit att åtskilliga dokumentärer, podcasts, TV-reportage och böcker producerats på ämnet. För att bredda bilden av denna uppsats resultat, vore det lämpligt att komplettera med en diskursanalys av även andra sorters källor och urval. Vad som verkligen hade bidragit till forskningen om sortswashing hade varit en jämförande studie om hur mediediskursen sett ut mellan två olika länder, rimligen mellan en ”väst”-nation och en nation från en annan del av världen. På så sätt hade det kunnat skapas en större förståelse för vad sportswashing är, var det fungerar och om det ens anses vara sportswashing överallt.

8 Referenser

- Andersson, Oskar. (2022). *SPORTSWASHING: En kvalitativ innehållsanalys av begreppet sportswashing i brittisk media – en mjukmaktskapande aktion omgärdad av postkoloniala värderingar*. Göteborgs universitet
- Balsas, C. J. L. (2018). *Country Marketing and Planning Implications of the European Soccer Championship EURO 2004*. *Journal of Urban Technology*, 25(3), 29–46
- Bank, Simon (2022). I *Ekonomibyran: VM i Sportswashing*. SVT 2022
<https://www.svtplay.se/video/jE3EGxM/ekonomibyran/vm-i-sportswashing> Hämtdatum: 2023-03-20
- Bloomberg, (2021). *Beijing Olympics Sponsors Face a \$110 Billion Dilemma*. Nyhetsartikel. 2021-11-10. (Elektronisk) <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-10-11/big-brands-face-a-110-billion-dilemma-with-the-beijing-olympics>
- Brannagan, P. M. & Giulianotti. (2015). *Soft power and soft disempowerment: Qatar, global sport and football's 2022 World Cup finals*. *Leisure Studies*, 34(6), 703-719.
- Brannagan, P. M., & Giulianotti, R. (2018). *The soft power–soft disempowerment nexus: The case of Qatar*. *International Affairs*, 94(5), 1139–1157.
- Dagens Nyheter, (2008) *Om Dagens Nyheter*. Hämtdatum: 2023-05-20
<https://www.dn.se/nyheter/omdagens-nyheter/>
- Byberg, Lars-Anders. (2022). "Kritik mot Qatar påminner om ett svenskt hyckleri", Dagens Nyheter. Hämtdatum: 2023-05-16 <https://www.dn.se/insandare/kritik-mot-qatar-paminner-om-ett-svenskt-hyckleri/>
- Chadwick, S. (2018). *Sport-washing, soft power and scrubbing the stains*. *Asia & The Pacific Policy Society*. Hämtdatum: 2023-05-16 <https://www.policyforum.net/sportwashing-soft-power-and-scrubbing-the-stains/>
- Fotbollskanalen, (2022). *SvFF:s svar till FIFA: "Behöver få konkret återkoppling"*. Nyhetsartikel. 2022-11-07. (Elektronisk) <https://www.fotbollskanalen.se/vm-2022/svffs-svar-till-fifa-behover-fa-konkret-aterkoppling/>
- Hahm, J., Tasci, A. D., & Terry, D. B. (2018). *Investigating the interplay among the Olympic Games image, destination image, and country image for four previous hosts*. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 35(6), 755–771.
- Hall, Stuart. (1997). *REPRESENTATION Cultural Representations and Signifying Practices*. The Open University 1997. Sage Publications

<https://eclass.aueb.gr/modules/document/file.php/OIK260/S.Hall%2C%20The%20work%20of%20Representation.pdf>

Herd, Katarzyna. (2022). I Trygg, Sanna, 2022, *Forskare om VM i Qatar: "Sportswashing väl beprövad taktik"*. Lunds universitet. Hämtdatum: 2023-05-16

<https://www.ht.lu.se/article/forskare-om-vm-i-qatar-sportswashing-vael-beproevad-taktik/>

Johansson, B. (2004). *Journalistikens nyhetsvärderingar*, i *Medierna och demokratin*, Nord, L., Strömbäck, J. (ed). Lund: Studentlitteratur, pp. 223–232.

Jørgensen, M. W. – Phillips, Louise. (1999). *Diskursanalys som teori och metod*. Upplaga 1. Lund: Studentlitteratur

Karlsson, Caroline, (2015). *GP förblir en liberal tidning*. Göteborgsposten. Hämtdatum: 2023-05-20 <https://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/gp-f%C3%B6rblir-en-liberal-tidning-1.44428>

Kristensen, N.N. (2022). *Political Awareness and Identification Among Young Students: Political Identity and Democratic Engagement*. In: Kristensen, N.N., Denk, T., Olson, M., Solhaug, T. (eds) *Perspectives on Political Awareness*. Springer, Cham.

Künstlicher, Edit. (2022). I *Ekonomibyrån: VM i Sportswashing*. SVT 2022 <https://www.svtplay.se/video/jE3EGxM/ekonomibyr%C3%A5n-vm-i-sportswashing> Hämtdatum: 2023-03-20

Landguiden (2022). *Ryssland – Demokrati och rättigheter*. Utrikespolitiska institutet. Hämtdatum: 2023-05-16 <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/ryssland/demokrati-och-rattigheter/>

Li, X. (2017). From Beijing to Rio: Rebranding China via the modern Olympic Games. *The Journal of International Communication*, 23(2), 252–271.

Lindblom Hulthén A. (Red.). (2000). *Journalistikens spelplan2002* (Svenska Journalistförbundet).

McEwan, C. (2009). *Subaltern*. *International Encyclopedia of Human Geography*. 59-64. Hämtdatum: 2023-04-23

Nationalencyklopedin, (2023). *Aftonbladet*. Hämtdatum: 2023-05-20) <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/aftonbladet>

Ocast. (2023). *Topplista Sveriges största tidningar*. Orvesto Konsumenttidningar. Hämtdatum: 2023-05-16 <https://ocast.com/se/topplists/orvesto-konsument-api>

P3 Dystopia. (2022). *Sportswashing*. Sveriges Radio. Hämtdatum: 2023-05-15 <https://sverigesradio.se/avsnitt/sportswashing>

Pearson, Sebastian. (2022). *SvFF:s svar till Fifa: "Behöver få konkret återkoppling"*. Fotbollskanalen. Hämtdatum: 2023-05-16 <https://www.fotbollskanalen.se/vm-2022/svffs-svar-till-fifa-behoover-fa-konkret-aterkoppling/>

Said, E. W. (1978) *Orientalism*. London: Routledge & Kegan Paul.

Said, Edward W. (2003). *Orientalism*. London: Penguin Books.

Schiffman, James R. (2017). *Chinese Soft Power and Its Reception: A Critical Comparison of the CCTV and NBC Presentations of the Opening Ceremony of the 2008 Beijing Summer Olympic Games*. *China Media Research* 2017; 13(2): 13-22

Skey, M. (2022). *Sportswashing: Media headline or analytic concept?* *International Review for the Sociology of Sport*, 0(0)

Ström, Ludvig. (2021). *Fotbolls-VM i Qatar 2022 som ett mjukt maktmedel - En diskursanalys av svensk medierapportering, svenska fotbollsförbundet och FIFA*. Linköpings universitet

Svenska Dagbladet. (2003) *Självständig och oberoende av politiska, religiösa, kommersiella eller enskilda intressen*. Hämtdatum: 2023-05-20 bit.ly/3QrfCeG

Teorell, Jan – Svensson, Torsten. (2007). *Att fråga och att svara Samhällsvetenskaplig metod*. Upplaga 1. Stockholm: Författarna och Liber AB

Xu, J., & Cao, Y. (2019). *The image of Beijing in Europe: Findings from The Times, Le Figaro, Der Spiegel from 2000 to 2015*. *Place Branding and Public Diplomacy*, 15(3), 185–197.

Empiriskt material

Aftonbladet, (2022). *Emma Nordin: "Har mina åsikter och värderingar"*. Nyhetsartikel. 2022-02-02. (Elektronisk) <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/a/z7zej1/damkronornas-emma-nordin-gar-in-i-sitt-fjarde-os> Hämtdatum: 2023-05-15

Aftonbladet, (2022). *Kritiken mot VM ett hyckleri*. Nyhetsartikel. 2022-11-17. (Elektronisk) <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/BWx6me/fotbolls-vm-2022-vasts-kritik-motqatar-ett-hyckleri-av-simon-bank> Hämtdatum: 2023-05-13

Aftonbladet, (2022). *Fifas president är en förvirrad despot*. Nyhetsartikel. 2022-11-20. (Elektronisk) <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/a/4o3K59/infantino-har-fullstandigt-forlorat-kontakten-med-verkligheten> Hämtdatum: 2023-05-20

Aftonbladet, (2022). *Han är här nu – fotbollens arvtagare*. Nyhetsartikel. 2022-11-26. (Elektronisk) <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/a/kEvQ29/niva-fotbollsvardens-arvtagare-kylian-mbappe> Hämtdatum: 2023-05-20

Dagens Nyheter, (2022). *OS-sponsorer klämda mellan kritik från väst och Kina*. Nyhetsartikel. 2022-01-19. (Elektronisk) <https://www.dn.se/ekonomi/os-sponsorer-klamda-mellan-kritik-fran-vast-och-kina/> Hämtdatum: 2023-05-10

Dagens Nyheter, (2022). *Kritik mot Qatar påminner om ett svenskt hyckleri*. Nyhetsartikel. 2022-11-21. (Elektronisk) <https://www.dn.se/insandare/kritik-mot-qatar-paminner-om-ett-svenskt-hyckleri/> Hämtdatum: 2023-05-15

Dagens Nyheter, (2022). *Världsstjärnan Maluma avbröt intervju efter frågor om Qatar*. Nyhetsartikel. 2022-11-21. (Elektronisk) <https://www.dn.se/kultur/d-maluma-avbrot-intervju-efter-fragor-om-qatar/> Hämtdatum: 2023-05-15

Göteborgsposten, (2022). *Olof Lundh i ordkrig med Peter Schmeichel*. Nyhetsartikel. 2022-03-04. (Elektronisk) <https://www.gp.se/sport/fotboll/olof-lundh-i-ordkrig-med-peter-schmeichel-1.67112291>

Göteborgsposten, (2022). *Inte bara idrottens ansvar att ta avstånd*. Nyhetsartikel. 2022-03-13. (Elektronisk) <https://www.gp.se/sport/inte-bara-idrottens-ansvar-att-ta-avst%C3%A5nd-1.67660536> Hämtdatum: 2023-05-18

Svenska Dagbladet, (2018). *VM-fotboll med en ofräsch bismak*. Nyhetsartikel. 2018-06-17. (Elektronisk) <https://www.svd.se/a/P3ARE0/vm-fotboll-med-ofrasch-bismak> Hämtdatum: 2023-05-12

Svenska Dagbladet, (2018). *De lät Putin bli vinnare i fotbolls-VM*. 2018-07-16. (Elektronisk) <https://www.svd.se/a/oRG49g/de-lat-putin-bli-vinnare-i-fotbolls-vm> Hämtdatum: 2023-05-05

Svenska Dagbladet, (2018). *Fotbolls-VM – en vändpunkt för Ryssland?*. 2018-07-16. (Elektronisk) <https://www.svd.se/a/1kbm8B/fotbolls-vm-en-vandpunkt-for-ryssland> Hämtdatum: 2023-05-01